

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI  
OLY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI



## FALSAFA TARIXI

### FAN DASTURI

Bilim sohasi:	200000 – San'at va gumanitar fanlar
Ta'lim sohasi:	220000 – Gumanitar fanlar
Ta'lim yo'nalishi:	60220500 – Falsafa (yo'nalishlar bo'yicha)

Mazkur fan dasturi xalqaro tan olingan reytinglarda top 300 talik ro'yxatga kiruvchi **George Washington University, Washington D.C. AQSH (32 o'rin)** ta'lim dasturi asosida tayyorlandi.

<https://bulletin.gwu.edu/courses/phil/phil.pdf>

FT1132		O'quv yili	Semestr		ECTS - Kreditlar	
		1) 2025-2026	1,2,3,4		6,6,4	
		2) 2026-2027				
Fan/modul turi		Ta'lim tili		Hatlardagi dars soatlari		
Majburiy		O'zbek		4,6,4		
1.	Fanning nomi	Auditoriya	Mustaqil ta'lim	Jami yuklama		
	Falsafa tartibi	mas'ulotlari (soat)	(soat)	(soat)		
2.	1. Fanning mazmuni		210	270	480	

**Fanni o'qitishdan maqsad** – talabalarni falsafiy fikrning paydo bo'lish va rivojlanish tendentsiyalari, falsafiy oqimlar va maktablarning ijtimoiy hayotdagi o'rni, dunyog'arashning falsafiy –tarixiy asoslari bilan tanishtirishda hamda shu orqali ularning ongiga falsafiy qadriyatlar va milliy g'oy mazmunini singdirishdan iborat.

**Fanning vazifasi** - ushbu maqsadga erishish uchun fan talabalarini nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalalar, ijtimoiy-falsafiy hodisa va jarayonlarga uslubiy yondashuv hamda ilmiy dunyog'arashini shakllantirish vazifalarini bajaradi. Fan bo'yicha talabalarining bilim, ko'nikma va malakalariga quyidagi talablar qo'yiladi. Talaba: falsafiy fikr taraqqiyoti jarayonini yaxlit tarzda tasavvurga ega bo'lishi; turli xil falsafiy oqimlar, yo'nalishlar, ta'limotlarning mohiyatini tushunib yetishi, ularning ilmiy qadr-qimmatini va bugungi kunda uchin aharniyatini bilishi va ulardan foydalana olishi; falsafaning kontseptua apparatini ilmiy tadqiqotlarda qo'llash, keyingi falsafiy fikr taraqqiyotiga ko'rsatgan ta'sirini tahlil etish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.

- II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)
- III.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

**2. I. Fanning mazmuni**

**Fanni o'qitishdan maqsad** – talabalarni falsafiy fikrning paydo bo'lish va rivojlanish tendentsiyalari, falsafiy oqimlar va maktablarning ijtimoiy hayotdagi o'rni, dunyog'arashning falsafiy –tarixiy asoslari bilan tanishtirishda hamda shu orqali ularning ongiga falsafiy qadriyatlar va milliy mazmunini singdirishdan iborat.

**Fanning vazifasi** - ushbu maqsadga erishish uchun fan talabalarini bilimlar, amaliy ko'nikmalalar, ijtimoiy-falsafiy hodisa va jarayonlarga yondashuv hamda ilmiy dunyog'arashini shakllantirish vazifalarini bajaradi bo'yicha talabalarining bilim, ko'nikma va malakalariga quyidagi

qo'yiladi. Talaba: falsafiy fikr taraqqiyoti jarayonini yaxlit tarzda tasavvurga ega bo'lishi; turli xil falsafiy oqimlar, yo'nalishlar, ta'limotlarning mohiyatini tushunib yetishi, ularning ilmiy qadr-qimmatini va bugungi kunda uchin aharniyatini bilishi va ulardan foydalana olishi; falsafaning kontseptua apparatini ilmiy tadqiqotlarda qo'llash, keyingi falsafiy fikr taraqqiyotiga ko'rsatgan ta'sirini tahlil etish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.

**II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)**

**III.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:**

**I-modul**

**ANTIK DAVR FALSAFASI**

**I-mavzu. Qadimgi Misr va Bobilda fan va oldfabrika**

Misr va Bobil ko'ina sivilizatsiyalarining paydo bo'lishi, ulardagi ma'naviy ravnag: ilk dunyog'arashning shakllanishi, uning sotsioantropomorfik va sinkretik tabiati, unda badiiy, mitologik, diniy va ilmiy tasavvurlarning o'zaro munosabati. Old falsafaning sotsioantropomorfik dunyog'arash, ilmiy bilim kurtaklari va u bilan bog'liq mantiqiy tafakkurning zidiyatli birligi sifatida vujudga kelishi. Dunyoviy ilm kurtaklarining vujudga kelishi, uning borliq va inson to'g'risidagi tasavvurlarning paydo bo'lishidagi aharniyat qo'yilishi. Qadimgi Misr mitologiyasi, undagi old falsafa elementlari. Shunni mitologiyasi, uning dunyog'arash mazmuni. Akkad-Bobil mitologiyasidagi old falsafa elementlari. Gil'gameash eposi, unda hayot va o'lim masalasini muhokama etilishi. Qadimgi Misr va Bobildagi ilmiy bilim kurtaklari v mitologiyaning Qadimgi grek falsafasining shakllanishiga ta'siri.

**2-mavzu. Qadimgi Hindistonda falsafaning shakllanishi (Manbaralar va oldfalsafa)**

Qadimgi hind jamiyati iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy hayotining xususiyatlar ularning Hindistonda old falsafa va falsafaning shakllanishiga ta'siri. Vedda ularda badiiy-mitologik dunyog'arashning ifodalanishi.

Vedalariga munosabat: astika va nasitika. Upanishadlardagi old falsafa uning asosiy tushunchalari: brahman, aman, karma, sansara, moksha v boshqalar. Brahmanizmning shakllanishi va mohiyati.

Hind tafakkurida epik davr. Maxobxaro, uning falsafiy-mitologik mazmuni. Buddizm diniy-falsafiy ta'limot sifatida. Jaynizm, undagi atomistik qarashlar: Qadimgi hind falsafiy maktablarining vujudga kelishi. Chorvoq falsafiy ta'limoti. Sankhya, undagi praktiki (materyal) va purusha (ruh) dualizmi. Yoga va yoginlar. "Bxagavadgita" dagi yogin obrazlari. Vayshetika unda borliq va noborliq masalalarining qo'yilishi. Nayayada bilish masalalar Mimansa va vedanta ta'limotlari. Qadimgi hind falsafasining falsafiy fikr rivojida tugagan o'rni.

### 3-mavzu. Qadimgi Xitoyda falsafaning shakllanishi (Daosizm)

Qadimgi Xitoyda diniy-mifologik qarashlar, old falsafa shakllanishining ijtimoiy-tarixiy shart-sharoitlari. "Ih-yan" maktabi, undagi naturfalsafiy g'oyalari.

Qadimgi Xitoy mumtoz falsafasi. Konfutsiy ta'limoti, unda antropologik, ijtimoiy va axloqiy masalalarning ustuvorligi, uning bugungi kunda yoshiligi, umuminsoniy axloqiy qadriyatlar ruhida tarbiyalashdagi ahamiyati. )

Qadimgi Xitoy falsafasida konfutsiychilikning tanqidi. Mo Szi moizm ta'limotining asoschisi sifatida. Mo Szi b'lish nazariyasining ilmiy ratsionalistik xususiyati. Mo Szi falsafasida "Osmon itodasi" tushunchasining dunyoviy talqini. Men Szi va Syun Szi falsafasi.

Shan Yan legizmining yirik asoschisi. Uning qonunshunoslik islohotlari. "Shan hukmronligi risolasi" asari. Legizmda jamiyat, boshqaruv, qonunchilik masalalarining qo'yilishi va hal etilishi. Davlat – bosh nazoratchi. Qonun oldida hammaning tengligi. Siyosat bilan axloqning aytrofligi.

### 4-mavzu. Qadimgi Yunonistonda quйдorlik jamiyatining mustahkamlanishi va falsafaning paydo bo'lishi (miloddan avvalgi VI-V asrlarning o'rtalari) va mustahkamlanishi. Milet maktabi falsafasi

Mifologiya, oldfalsafa va naturfalsafaning shakllanishi. Ellin madaniyati, uning diniy-mifologik qarashlarda ifodalaniishi. Gomer mifologiyasi va kosmologiyasi. "Iliada" va "Odisseya" eposlari sotsioantropomorfik dunyoqarash namunalari sifatida. Gessiod, uning besh avlod kontsepsiyasi. Ordeizm, uning falsafiy fikrlarni vujudga kelishidagi roli. Ferekid ijodi. Orikfa, unga oid adabiyotlar. "Eti donishmand", ularning falsafiy fikrga ta'siri. Qadimgi yunonistonda polislar (shaxar-davlatlar)ning vujudga kelishi, ularning falsafiy va maxsus-ilmiy bilimlar paydo bo'lishidagi roli. Ilk yunon falsafasining naturfalsafiy ko'rinishiga egaligi va kosmotsentrik mohiyati. Borliqning birligi va substantsiya g'oyasining ilgari surilishi.

Miloddan avvalgi VI-V asrlarning o'rtalarida falsafaning paydo bo'lishi va mustahkamlanishi. Ioniya falsafasi. Milet maktabi falsafiy ta'limoti. Fales (er.avv. 625-547 yy.) qadimgi yunon olimi va faylasufi sifatida. Anaksimandr (er.avv. 610-546 yy.)ning apeyronni borliq substansiyasi sifatida asoslashi. Uning kosmogoniyasi va esxatologiyasi. Anaksimandr hayotning kelib chiqishi va inson haqida. Anaksimn (er.avv. 588-525 yy.) dunyoqarashi. Havo – borliq substantsiyasi. Anaksimnning kosmogoniyasi va kosmologiyasi hamda jon haqidagi qarashlari.

### 5-mavzu. Geraklit, Pifagor va pifagorchilar falsafasi

Geraklit falsafasi. Geraklit (er.avv. 544-480 yy.) dunyoqarashi. "Tabiat haqida" asari, unda borliq masalasining qo'yilishi. Geraklitning olov olam substantsiyasi sifatida asoslashi. Logos tushunchasining talqini. Tabiiy zaruriyat g'oyasining asoslanishi. Kosmogoniyasi, borliqning umumiy oquvchanligi, o'zgaruvchanligi haqidagi fikr-mulohazalari. Geraklit

dialektikasi. Inson ruhiyati va bilish to'g'risidagi ta'limoti. Ijtimoiy-siyosiy va axloqiy qarashlari.

Italiya falsafasi. Pifagorchilar falsafiy ta'limoti. Pifagor (er.avv. 580-500 yy.)ning hayoti va ijodiy faoliyati. Pifagorchilar itifoqining yuzaga kelishi. Pifagorchilarning turmush tarzi. Pifagorning sonni dunyo tuzilmasi asosi sifatida talqin qilishi. Ilk pifagorchilarning diniy-axloqiy qarashlari. Pifagorchilarning tibbiy ta'limoti.

### 6-mavzu. Eleyliklar falsafasi

Alkmeon dunyoqarashi. Qarama-qarshiliklar haqidagi mulohazalari. Filolay va Arxit - pifagorchilar itifoqi vakillari. Eley falsafiy maktabi. Ksenofan (er.avv. 565-473 yy.)ning Ioniya naturfalsafasiga o'zgartirish kiritishi. Ksenofan panteizmi. Aptropomorfizm, politeistik mifologiya va dini tanqid qilishi. Ksenofan ta'limotidagi ziddiyatlar. Parmenid (er.avv. 540-515 yy) - eley falsafiy maktabining yirik vakili. «Tabiat haqida» asari, unda «shubhali yo'lining» «haqiqat yo'liga» qarama-qarshi qo'yilishi. Parmenid tomonidan borliq kategoriyasining talqin qilinishi va noborliqning inkori etilishi. Parmenidning bilish nazariyasi. Zenonning borliq, fazo, vaqt va harakat to'g'risidagi qarashlari. Zenon aporiyalari. "Zenon - dialektika ixtirochisi" (Aristotel).

### 7-mavzu. Empedokl va Anaksagor falsafasi

Empedokl falsafasi. Empedokl (er.avv. 490-430 yy) borliqning ildizlari to'g'risida. Uning kosmologiyasi. Muhabbat va yovuzlik - tabiiy jarayonlarni harakatga keltiruvchi kuchlar ekanligi to'g'risida. Organik dunyodagi maqsadga muvofiqlikni tushuntirishi. Jon va bilish to'g'risidagi qarashlari Anaksagor falsafasi. Anaksagor (er.avv. 500-428 yy.)ning hayoti va asarlari. Uning materiya haqidagi ta'limoti. «Urug'lar» (gomeomeriyalar), ularning bo'linishi, sifatiga egaligi va jismlarning yuzaga kelishida asos bo'lishi to'g'risidagi fikrlar. Birlik va ko'plik, qismining butunga o'xshashligi masalasi. "Barchada barcha narsalar bor" tezi. Nus (aql)ning dunyoni harakatlantiruvchi kuch sifatida talqin etilishi. Materiyaning yo'q bo'lib ketmasligi, hayotning abadiyligi to'g'risida. Jon haqidagi mulohazalar. Anaksagorning gnoseologik ta'limoti.

### 8-mavzu. Sofistlar, Sokrat va sokratchilar falsafasi

Sofistika. Quldorlik demokratiyasining yutuqlari va fuqarolarning gumanitar ta'limga ehtiyojlarining oshishi. Pullik ta'limning vujudga kelishi. «Sofist» degan atamaning paydo bo'lishi. Sofistlar katta guruhi. Protagor (er.avv. 480-410 yy.) dunyoqarashi. Sofistlar kichik guruhning qarashlari va Aristotel tomonidan sofistika berilgan baho.

Sokrat falsafasi. Sokrat (er.avv. 470 469-399 yy.)ning hayoti va ijodi. Sokrat qarashlari haqida manbalar, ma'lumotlar. Sokrat falsafasining antropologik mohiyati. Naturfalsafani inkori etishi va falsafani hayot tarzi

ma'nosida tushunishi. Sokratning bilish va bilim to'g'risidagi qarashlari. Haqiqatga erishish to'g'risidagi fikrlari. Dialektika - Sokrat falsafasining buyuk yutug'i. Maevtika metodining mohiyati. Sokratning axloq haqidagi doktrinasi.

Sokratlar maktablari: Megar maktabi, Elido-eritrik maktabi, Kinklar maktabi, Kiren maktabi.

**9-mavzu. Mumtoz yunon falsafasi (Atomistlar falsafasi)**  
Levkipp-Demokritning atomistik ta'limoti. Levkipp (cr.avv. 500-440 yy.) - atomistik ta'limotning asoschisi. Levkipp ta'limotida Ioniya va Italiya falsafasining borliq haqidagi ta'limotlarini rivojlantirilishi. Borliq va noborliq atomlar va bo'shliq tushunchalari.

Demokrit (cr.avv. 460-370 yy.)ning hayoti, ijodi va Sharq mamlakatlariga qilgan sayohati. Demokritning asosiy asarlari. Atomizmning rivojlantirilishi. Atomlarning xossalari haqida. Atom va bo'shliq mavjudligini isbotlashi. Atomizm - tabiat hodisalarini universal aloqadorligida tushuntirish turi sifatida. Materiya va harakatning abadiyligi to'g'risidagi Demokrit mulohazalari. Demokritning bilish haqidagi fikr-mulohazalari. Axloqiy va siyosiy qarashlari.

**10-mavzu. Mumtoz yunon falsafasi (Platon falsafasi)**  
Platon falsafasi. Platon biografiyasining asosiy qirralari. Uning asarlari. Platon falsafasining nazariy manbalari. G'oyalarning o'zaro va jismlar bilan aloqadorligi dunyosi" strukturasi. G'oyalarning o'zaro va jismlar bilan aloqadorligi masalasi.Kosmogoniya va kosmologiyasi. Platon dialektikasi. Bilish nazariyasi. Mantiqqa oid qarashlari. Inson va jamiyat to'g'risidagi qarashlari. Jon va tana munosabati haqida.

**11-mavzu. Mumtoz yunon falsafasi (Platon falsafasi)**  
Platonning ijtimoiy qarashlari. Davlatning strukturasi va shakllari masalalarini tadqiq etishi. Axloqiy va estetik qarashlari. Platon ta'limotining O'rtta asr Sharq falsafasiga ta'siri.Platonning ijtimoiy qarashlari. Davlatning strukturasi va shakllari masalalarini tadqiq etishi. Axloqiy va estetik qarashlari. Platon ta'limotining O'rtta asr Sharq falsafasiga ta'siri.

**12-mavzu. Mumtoz yunon falsafasi (Aristotel falsafasi)**  
Aristotel falsafasi (cr.avv. 384-322 yy.)ning hayoti va asarlari. Platon Akademiyasidagi davri. Aristotel asos solgan Likey maktabi va undagi ilmiy-falsafiy faoliyat. Platonning "g'oyalarning dunyosi" ta'limotiga qarshi chiqishi va unga to'rtta e'tirozi.

**13-mavzu. Mumtoz yunon falsafasi (Aristotel falsafasi)**  
Aristotelning metafizikasi. Substansiya, materiya va shakl to'g'risidagi

qarashlari. Aristotel to'rtta boshlang'ich asos (sabab) to'g'risida. Teleologik qarashli. Teologik qarashlari.

**14-mavzu. Mumtoz yunon falsafasi (Aristotel falsafasi)**  
Aristotelning fizikasi. Dastlabki harakatlaniruvchi kuch tushunchasi. Fazo, vaqt va harakat to'g'risidagi mulohazalari. Aristotel olamning tuzilish haqida. Atomizmga munosabati. Geotsentrik nazariyasining mohiyati. Aristotel borliqdagi abadiyat, zaruriyat va tasodif to'g'risida.

Ruhniyat va bilish to'g'risidagi qarashlari. Ilmiy bilishning xususiyatlari to'g'risida. Aristotel mantig'i va uning falsafiy tizimidagi o'rni. Fanlar tashifi: "Birinchi falsafa" va boshqa nazariy fanlar, amaliy va ijodiy fanlar munosabati.

**15-mavzu. Mumtoz yunon falsafasi (Aristotel falsafasi)**  
Aristotelning axloqiy fazilatlar va komil inson haqidagi qarashlari, ularning hozirgi davrdagi ahamiyati. Jamiyat va davlat to'g'risidagi ta'limoti, uning qadr-qimmat. Aristotelning estetik qarashlari. Aristotelning iqtisodiy qarashlari. Aristotel merosining falsafiy fikr rivojiga ta'siri. Aristotel va Sharq peripatetizmi.

**2-modul**

**1-mavzu. Elin davri falsafasi (Epikurchilik)**  
Epikurchilik. Elinizm davrida O'rtta Yer dengizi xalqlari hayotida ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy o'zgarishlar. Aleksandriya, Pergem va boshqa yangi madaniyat markazlarining paydo bo'lishi. Sharqiy O'rtta Yer dengizi xalqlarining elinizm davrida ma'naviy madaniyati rivojida yangi holatlarni yuzaga kelishi: dimiy sinkretizm, individuallik, kosmopolitizm, ijtimoiy manfaatlarining so'nishi, pessimizm. Epikur (341-270 yy.) hayoti va asarlari. Uning Afinada falsafiy maktabni tashkil etishi ("Epikur bog'i"). Epikur falsafaning vazifasi va uning asosiy qismlari haqida. Epikur tomonidan atomistik ta'limotning rivojlantirilishi. Zaruriyat va tasodifiyat, sababiyat va erkinlik muammosining qo'yilishi. Epikurning bilish nazariyasi. Individualizm -Epikur etikasining asosi Lukretsiy Karning atomizmi, borliq to'g'risidagi qarashlari. Epikur va epikurchilarning ijtimoiy qarashlari.

**2-mavzu. Elin davri falsafasi (Stoya falsafasi)**  
Yunon stoitsizmning shakllanishi, unda ontologiya va kosmologiya masalalarining muhkama etilishi. Yunon stoiklarining bilish nazariyasi va mantig'i. Taqdir, yovuzlik va erkinlik masalalarining qo'yilishi.

Axloq masalalarining tadqiq etilishi. Rim stoitsizmining o'ziga xosligi. Panetsiy ijodi. Poseydon dunyoqarashi. Seneka ijodi. Rim eklektizmi. Mark Avreliy qarashlari.

ma'nosida tushunishi. Sokratning bilish va bilim to'g'risidagi qarashlari. Haqiqatga erishish to'g'risidagi fikrlari. Dialektika - Sokrat falsafasining buyuk yutug'i. Maevtika metodining mohiyati. Sokratning axloq haqidagi doktrinasi.

Sokratichilar maktablari: Megar maktabi, Elido-eritrik maktabi, Kiniklar maktabi, Kiren maktabi.

#### 9-mavzu. Mumtoz yunon falsafasi (Atomistlar falsafasi)

Levkipp-Demokritning atomistik ta'limoti. Levkipp (er.avv. 500-440 yy.) - atomistik ta'limotning asoschisi. Levkipp ta'limotida Ioniya va Italiya falsafasining borliq haqidagi ta'limotlarini rivojlantirilishi. Borliq va noborliq, atomlar va bo'shliq tushunchalari.

Demokrit (er.avv. 460-370 yy.)ning hayoti, ijodi va Sharq mamlakatlarga qilgan sayohati. Demokritning asosiy asarlari. Atomizmning rivojlantirilishi. Atomlarning xossalari haqida. Atom va bo'shliq mavjudligini isbotlashi. Atomizm - tabiat hodisalarini universal aloqadorligida tushuntirish turi sifatida. Materiya va harakatning abadiyligi to'g'risidagi Demokrit mulohazalari. Demokritning bilish haqidagi fikr-mulohazalari. Axloqiy va siyosiy qarashlari.

#### 10-mavzu. Mumtoz yunon falsafasi (Platon falsafasi)

Platon falsafasi. Platon biografiasining asosiy qirralari. Uning asarlari. Platon falsafasining nazariy manbalari. G'oyalar haqidagi ta'limoti. "G'oyalar dunyosi" strukturasi. G'oyalarning o'zaro va jismlar bilan aloqadorligi masalasi. Kosmogoniya va kosmologiyasi. Platon dialektikasi. Bilish nazariyasi. Mantiqqa oid qarashlari. Inson va jamiyat to'g'risidagi qarashlari. Jon va tana munosabati haqida.

#### 11-mavzu. Mumtoz yunon falsafasi (Platon falsafasi)

Platonning ijumoiy qarashlari. Davlatning strukturasi va shakllari masalalarini tadqiq etishi. Axloqiy va estetik qarashlari. Platon ta'limotining O'rta asr Sharq falsafasiga ta'siri. Platonning ijumoiy qarashlari. Davlatning strukturasi va shakllari masalalarini tadqiq etishi. Axloqiy va estetik qarashlari. Platon ta'limotining O'rta asr Sharq falsafasiga ta'siri.

#### 12-mavzu. Mumtoz yunon falsafasi (Aristotel falsafasi)

Aristotel falsafasi (er.avv. 384-322 yy.)ning hayoti va asarlari. Platon Akademiyasidagi davri. Aristotel asos solgan Likey maktabi va undagi ilmiy-falsafiy faoliyat. Platonning "g'oyalar dunyosi" ta'limotiga qarshi chiqishi va unga to'rtta e'tirozi.

#### 13-mavzu. Mumtoz yunon falsafasi (Aristotel falsafasi)

Aristotelning metafizikasi. Substansiya, materiya va shakl to'g'risidagi

qarashlari. Aristotel to'rtta boshlang'ich asos (sabab) to'g'risida. Teleologik qarashli. Teologik qarashlari.

#### 14-mavzu. Mumtoz yunon falsafasi (Aristotel falsafasi)

Aristotelning fizikasi. Dastlabki harakatlaniruvchi kuch tushunchasi. Fazo, vaqt va harakat to'g'risidagi mulohazalari. Aristotel olamning tuzilish haqida. Atomizmga munosabati. Geotsentrik nazariyasining mohiyati. Aristotel borliqdagi abadiyat, zaruriyat va tasodif to'g'risida.

Ruhiyat va bilish to'g'risidagi qarashlari. Ilmiy bilishning xususiyatlari to'g'risida. Aristotel mantig'i va uning falsafiy tizimdagi o'rni. Fanlar tasnifi: "Birinchil falsafa" va boshqa nazariy fanlar, amaliy va ijodiy fanlar munosabati.

#### 15-mavzu. Mumtoz yunon falsafasi (Aristotel falsafasi)

Aristotelning axloqiy fazilatlar va komil inson haqidagi qarashlari, ularning hozirgi davrdagi ahamiyati. Jamiyat va davlat to'g'risidagi ta'limoti, uning qadri-qimmat. Aristotelning estetik qarashlari. Aristotelning iqtisodiy qarashlari. Aristotel merosining falsafiy fikr rivojiga ta'siri. Aristotel va Sharq peripatetizmi.

### 2-modul

#### 1-mavzu. Ellin davri falsafasi (Epikurechilik)

Epikurechilik. Ellinizm davrida O'rta Yer dengizi xalqlari hayotida ijumoiy-siyosiy va iqtisodiy o'zgarishlar. Aleksandriya, Pergem va boshqa yangi madaniyat markazlarining paydo bo'lishi. Sharqiy O'rta Yer dengizi xalqlarining ellinizm davrida ma'naviy madaniyati rivojida yangi holatlarni yuzaga kelishi: diniy sinkretizm, individuallik, kosmopolitizm, ijumoiy manfaatlarining so'nishi, pessimizm. Epikur (341-270 yy.) hayoti va asarlari. Uning Afinada falsafiy maktabni tashkil etishi ("Epikur bog'i"). Epikur falsafaning vazifasi va uning asosiy qismlari haqida. Epikur tomonidan atomistik ta'limotning rivojlantirilishi. Zaruriyat va tasodifiyat, sababiyat va erkinlik muammosining qo'yilishi. Epikurning bilish nazariyasi. Individualizm -Epikur etikasining asosi Lukretsiy Karning atomizmi, borliq to'g'risidagi qarashlari. Epikur va epikurechilarning ijumoiy qarashlari.

#### 2-mavzu. Ellin davri falsafasi (Stoya falsafasi)

Yunon stoitsizmining shakllanishi, unda ontologiya va kosmologiya masalalarining muhkama etilishi. Yunon stoiklarining bilish nazariyasi va mantig'i. Taqdir, yovuzlik va erkinlik masalalarining qo'yilishi.

Axloq masalalarining tadqiq etilishi. Rim stoitsizmining o'ziga xoshligi. Panetsiy ijodi. Poseydon dunyoqarashi. Seneka ijodi. Rim eklektizmi. Mark Avreliy qarashlari.

### 3-mavzu. Elin davri falsafasi (Sitseron)

Sitseronning hayoti va ijodi. Siyosiy qarashlari. Hayot va o'lim muammosi. Sitseron falsafa tarixchisi sifatida. Sitseronning eklektizm inqilabi. Tabiat va kosmosdagi go'zallik haqidagi qarashlar. No'qlik faoliyat. Go'zallik haqidagi qarashlari.

### 4-mavzu. Elin davri falsafasi (Skeptiklik)

Skeptitsizmning shakllanishi va asosiy g'oyalari. Pirron skeptitsizmining asoschisi. Uning baxt tushunchasini talqin qilishi va baxt-saodatga erishish yo'llarini aniqlashi. Timon - pirronizm targ'ibotchisi, uning ishonchli bilim asoslari to'g'risidagi qarashlari.

Skeptitsizmining "Yangi Akademiya"da rivojlanishi. Enesidam dunyoqarashi. Arkesilay va Kameadlarning bilish masalalarini talqin etishi. Sekt Empirikning skeptitsizmini rivojlantirishi. Skeptitsizmda harakat, tug'ulish, o'lim tushunchalari talqini.

### 5-mavzu. Elin davri falsafasi (Neoflotunchilik)

Neoplatonizmning shakllanishi, asosiy maktablari. Plotin (203-270 yy.)ning hayoti va faoliyati, asarlari. Borliq haqidagi ta'limoti. Birlik va ko'plik dialektikasi. Plotin olamning kelib chiqishi haqida. Bilish to'g'risidagi qarashlari. Jon va tana, ularning munosabati to'g'risidagi mulohazalari.

Porfirniyning mantiqiy qarashlari. Yamylix (286-350 yy.) ijodi. Prokl Afina maktabining asoschisi va neoplatonizmning sistemalashitruvchisi. Dunyoviy jarayonning triadalik ritmi haqidagi ta'limoti. Yustinian tomonidan Afina maktabining yopilishi, formal ravishda antik falsafaning tugallanishi.

### 6-mavzu. O'rta asr falsafasining shakllanishi. Apologetika.

Xristian dinining aqidalari, ularning O'rta asr G'arb falsafasining shakllanishiga ta'siri. O'rta asr G'arb falsafasining teotsentrik mohiyati, uning rivojining asosiy bosqichlari.

Apologetikaning shakllanishi. Flaviy Iustin hayoti va asarlari. Uning diniy-siyosiy qarashlari. Filon Aleksandrskiy falsafasi. Aristid, Yustin va Tatsianlarning falsafiy qarashlari.

### 7-mavzu. Ilk Patristika.

Tertullianing falsafiy qarashlari. Bahslashuvchilarning Aleksandriya maktabi. Kliment Aleksandrskiy va Origenlarning falsafiy qarashlari. Kappadoki va Grigoriy Nisskiylarning falsafasi. Areopagit va Iqann Damaskinlarning diniy-falsafiy qarashlari.

### 8-mavzu. Avreliy Avgustin - O'rta asrlarda sxolastik falsafaning Boyetsiy, Iogan Skot Eriugen.

Avreliy Avgustin hayoti, ijodi. Avreliy Avgustinning teologik falsafasi. Avgustin apologetikasi. E'tiqodga munosabati. Gnosologiyasi. Aql va e'tiqod munosabati. Avgustinning tarix falsafasi.

Ilk universitetlarning shakllanishi. Aql va e'tiqodning o'zaro munosabati. Universitetlarning tuzilishi. Iogan Skot Eriugenning falsafiy qarashlari. Sharr maktabi. Sen-Viktor maktabi. Pyer Abelyar hayoti va asarlari. Shubha tamoyili va tadqiqot qoidalari. Dialektikaga oid qarashlari. Ilohiyotshunoslikda aqlning roli. Axloqiy qarashlari.

### 9-mavzu. Lotin avveroizmi va Siger Barabantskiy, Foma Akvinskiy falsafasi.

Ibn Rushdning hayoti va ijodi. Ibn Rushd falsafasida Aristotel g'oyalarning qayta talqin etilishi. Buyuk Albertning hayoti va asarlari. Buyuk Albertning falsafa va ilohiyotning farqi haqidagi qarashlari.

Foma Akvinskiy falsafasi. Foma Akvinskiy tomonidan Aristotel ta'limotining xristian ilohiyotchiligi ruhida talqin qilinishining tanqidi. XIII asrda Yevropada ilm-ma'rifatning rivoji. Foma Akvinskiyning bilish nazariyasi. Xudo borlig'ining 5 ta isboti. Foma Akvinskiyning jon haqidagi ta'limoti. Foma Akvinskiyning ijtimoiy qarashlari. Sxolastikaning inqirozi.

### 10-mavzu. Uyg'onish davrida G'arbiy Yevropa mamlakatlarda falsafa

XIV asrning ikkinchi yarmi va XVI asrgacha Yevropa mamlakatlarda ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy-ma'naviy o'zgarishlar. Uyg'onish davri falsafasining antropotsentrik va gumanistik mohiyati hamda asosiy yo'nalishlari. N.Kuzanskiy tabiiy-ilmiy qarashlaridagi geliotsentrik g'oyalarning mohiyati. Kuzanskiyning panteistik ontologiyasi. Bilish haqidagi ta'limoti. Mantiqiy qiyoslash va tafovutlash to'g'risidagi fikrlari. Florensiyadagi neoplatoniklar falsafasi.

### 11-mavzu. R.Bekon, D.Skot, U.Okkamlarning falsafiy qarashlari.

R.Bekonning hayoti va asarlari. R.Bekonning bilish nazariyasi. D.Skotning hayoti va asarlari. Falsafa va ilohiyotshunoslikning bo'linish g'oyasi. Skotning bilish nazariyasi. U.Okkamning hayoti va asarlari. E'tiqodning aqldan mustaqilligi g'oyasi. Okkamning bilish nazariyasi. Universaliylar va nominalizm. "Okkam ustasari" tamoyili.

### 12-mavzu. Uyg'onish davri naturfalsafas. Sotsiologik ta'limotlar rivoji

Uyg'onish davri kosmologiyasi. N.Kopernik geliotsentrik ta'limotining

<p>ta'limot. O'rnatilgan uyg'unlik to'g'risida. Leybnits falsafa-fasimning keyingi rivoji.</p> <p><b>15-mavzu. XVIII asr Angliyada ma'rifatparvarlik rivoji. Jorj Berkli falsafasi. Devid Yum falsafasi falsafasi</b></p> <p>XVIII asrning ikkinchi yarmi XVIII asr birinchi yarmida Angliyada ijtimoiy-siyosiy holat. XVIII asrda Angliyada ma'rifatparvarlik falsafasining rivoji. Jon Toland falsafasi. Tolandning panteistik qarashlari. Toland ijodida xurfiylik g'oyalari. Jorj Berklining falsafiy ta'limotining asosiy tamoyillari. Uning materiya va ob'ektiv olam haqidagi ta'limoti. J.Berklining dinga munosabati. J.Berklining falsafa tarixidagi o'rni va roli.</p> <p>David Yum falsafasining ijtimoiy-siyosiy ildizi. D.Yumning ontologik qarashlari. D.Yumning gnoseologik qarashlari. Uning «Insonni bilish haqidagi tadqiqot» asarida falsafiy masalalarning tahtli. O'xshashlik assotsiatsiyalari. Makon va zamon assotsiatsiyalari. Sababiyat assotsiatsiyalari.</p>	<p style="text-align: center;"><b>3-Modul</b></p> <p><b>16-mavzu. XVIII asr fransuz ma'rifatchiligi</b></p> <p>XVIII asr fransuz ma'rifatchiligining o'ziga hos xususiyatlari va rivoji. Ularning dinga munosabatlari. Volterning falsafiy ta'limoti. Uning ijtimoiy-siyosiy qarashlari. Sharl Monteskening ma'rifatparvar g'oyalarning shakllanishi. Sh.Monteskening dinga munosabati. Monteskening jamiyutga nisbatan geografik determinizmi. J.J.Russo - fransiyaning siyosiy mafkurachisi. Russoning «Insonlar o'rtasida tengsizlikning kelib chiqishi va asoslari to'g'risida mulohazalar» asarida falsafiy va ijtimoiy muammolar. Uning ijtimoiy-siyosiy qarashlari. J.J.Russo davlatning kelib chiqishi haqida. Uning dinga munosabati. J.J.Russoning pedagogik qarashlari.</p> <p>XVIII asr fransuz falsafasining ijtimoiy fikr tarixida turgan o'rni. Deni Didroning hayoti, ijodi va asarlari. Didroning falsafiy qarashlari. Didroning bilish nazariyasi. Uning ijtimoiy-siyosiy qarashlari. Didroning dinga bo'lgan munosabati. Eten Kondelyakning hayoti va faoliyati. E.Kondelyak bilish nazariyasi va sistemalar muammosiga munosabati. E.Kondelyakning ijtimoiy-falsafiy, tarixiy va siyosiy qarashlari. Lametring tabiiy-ilmiy qarashlari. Uning falsafiy qarashlari. Borliq haqidagi ta'limoti. Lametring gnoseologik qarashlari. Uning axloq haqidagi fikrlari. Lametring ijtimoiy qarashlari. Fransiya materialistik ta'limotlar. P.Golbaxning hayoti, ijodi va asarlari. Uning tabiatshunoslikka munosabati. Materiya va harakat birligi haqida. Golbaxning bilish nazariyasi. Uning fatalistik determinizmi. Dinga bo'lgan munosabati. Ijtimoiy-siyosiy qarashlari. Konstitutsion monarxiya Golbaxning siyosiy ideali ekanligi. Gelvetsiy hayoti. Ijodi va asarlari. Gelvetsiy falsafasida materiya va harakat. Gelvetsiyning bilish nazariyasi. Gelvetsiyning jamiyat haqidagi qarashlari. Geletsinying dinga bo'lgan munosabati.</p>
---	--

<p>mohiyati va dunyoqarash ahamiyati. J.Brunoning hayoti va ilmiy me'rosi. Bruno dunyoqarashida koinotning cheksizligi va olamning sanoqsizligi to'g'risidagi g'oyalari. Leonardo da Vinchining ijodiyoti. G.Galileyning tabiiy-ilmiy va falsafiy qarashlari.</p> <p>Uyg'unlik davrining sotsiologik ta'limotlari. Insonning tabiiy huquqlari haqidagi g'oyalarning vujudga kelishi. Nikkolo Makivelli - yuqonda markazlashgan dunyoviy hokimiyat tarafdori. Tomas Morning va Tomazzo Kampanellaning utopik sotsializm g'oyalari.</p>	<p style="text-align: center;"><b>YANGI VA ENG YANGI DAVR G'ARB FALSAFASI TARIXI</b></p> <p><b>13-mavzu. XVII asr falsafasi. Frensis Bekon. Rene Dekart falsafasi</b></p> <p>Frensis Bekon falsafasi. Yangi davr G'arbiy Yevropa falsafasining shakllanish shart-sharoitlari. Yirik sanoat ishlab chiqarishining vujudga kelishi, uning fan taraqqiyotiga ko'rsatgan ta'siri. Klassik falsafaning shakllanishi. Falsafada ilmiy bilish metodologiyasi masalalarining tadqiq etilishi. F.Bekon - davlat arbobi sifatida. Yangi Oganon" - fan va uning usullari to'g'risidagi asar. Aql idollari haqida. Bilishda uslubning roli haqida. Induktiv uslub haqida. Dogmatik metod tanqidi. Fanlar klassifikatsiyasi. Bekon ontologiyasi. "Yangi Atlantida"da ijtimoiy-falsafiy masalalar yechimi.</p> <p>Rene Dekart hayoti va ilmiy faoliyati. Dekartning ransional-deduktiv metodi. Dekart dualizmi. Harakat haqidagi ta'limot. Dekart fizikasi. Kosmologik konsepsiya. Dekart gnoseologiyasi. Uslub haqidagi ta'limot. Aql boshqaruvi qoida-lari. Shubha konsepsiyasi. Tug'ma g'oyalar haqidagi ta'limot. Dekartning axloqiy qarashlari.</p> <p><b>14-mavzu. Tomas Gobbs va Benedikt Spinoza falsafasi. Jon Lokk va Gotfrid Leybnits falsafasi</b></p> <p>Tomas Gobbs falsafasi. Tomas Gobbs hayoti, ijodi. Gobbs ontologiyasi. Fanlarga munosabat. Gobbsning mexanistik materializmi. Uning axloqiy ta'limoti. Gobbsning ijtimoiy falsafasi. "Leviafan" - davlat haqidagi konsepsiya. Tabiiy va fuqarolik xola-ti haqidagi ta'limot.</p> <p>Benedikt Spinoza falsafasi. Benedikt Spinoza - biografik ma'lumotlar va falsafiy asarlari. Dekart falsafasiga munosabat. Panteistik falsafasi. Xudo-tabiat munosa-bati. Spinozaning ontologiyasi. Substansiya va uning atributlari, moduslar haqida. Spi-nozaning bilish nazariyasi. Uning axloqiy qarashlari. Erkinlik va zaruriyat haqidagi ta'limot.</p> <p>Jon Lokk falsafasi. Jon Lokkning hayoti va ijodi. Lokk ontologiyasi. Uning gnoseologiyasi. Birlamchi va ikkilamchi sifatlar haqidagi ta'limot. Lokkning ijtimoiy falsafasi. Hurfiylik haqidagi konsepsiya. Uning liberalizmi. Lokk falsafasining keyingi taqdiri.</p> <p>Gotfrid Leybnits monadologiyasi. Gotfrid Leybnits - hayoti va ijodi. Asosiy asar-lari. Tug'ma g'oya inkori. Leybnitsning ontologik qarashlari. Monadologiya - ob'ektiv va sub'ektiv idealizm unsurlari haqidagi ta'limot. Moddiy dunyoning fenomenologik xarak-teri. Imkomiy dunyolar haqidagi</p>
---	---

### 17-mavzu. XVIII-XIX asr nemis falsafasi. Immanuel Kant falsafasi

Nemis falsafasi rivojining bosqichlari. XVIII asr ikkinchi yarmi XIX asrning birinchi yarmida yuzaga kelgan nemis falsafasining ijtimoiy-siyosiy va g'oyaviy ildizlari. XVIII asrning ikkinchi yarmi va XIX asrning birinchi yarmida nemis falsafasi rivojiga tabiiy-ilmiiy va diniy ta'limotlarning ta'siri. Kantning hayoti, ijodi va asarlari. Kant dunyoqarashining evolyusiyasi. Kantning tanqidiy davrgacha bo'lgan ijodi. Uning tabiiy-ilmiiy qarashlari. Kant «Sof aqlning tanqidi» asarining tizimi va mazmuni. Kant nazariy va amaliy aqlni tanqidi. Uning estetik nazariyasi. Kantning ijtimoiy-siyosiy qarashlari. Kant ta'limotining keyingi davrda G'arbiy Yevropa falsafasidagi taqdiri.

### 18-mavzu. Iogan Fixte va Iosif Shelling falsafiy tizimlari. Lyudvig Feyerbaxning antropologik falsafasi

Iogann Fixte falsafasi. Fixtening hayoti, ijodi va asarlari. Fixte falsafiy qarashlarining shakllanishida Kantning ta'siri. Uning sub'ektiv idealizmi. Fixte dialektikasi. Fixtening ijtimoiy qarashlari. Iosif Shelling falsafasi. Shelling hayoti, ijodi va asarlari. Shelling falsafasining shakllanishida Kantning ta'siri. Shellingning tabiat falsafasi. Uning dialektikasi. Shelling bilish nazariyasi. Ijtimoiy-siyosiy qarashlari. Shelling «San'at falsafasining mohiyati» haqida. Shelling falsafasida «Hohiy bashorat» ta'limoti.

Lyudvig Feyerbaxning antropologik falsafasi. Feyerbaxning hayoti, ijodi va asarlari. Feyerbaxning antropologik falsafasi. Uning gnoseologik ta'limoti. Feyerbax tomonidan Gegel falsafasini tanqid qilinishi. Ijtimoiy-siyosiy qarashlari. Feyerbax yangi muhabbat dini haqida. Uning axloqiy qarashlari.

### 19-mavzu. Vilgelm Gegel falsafiy tizimi

Vilgelm Gegel falsafasi. Gegel falsafiy ijodining asosiy davrlari va bosqichlari. Gegelning falsafiy sistemasi va usubi. Gegel tabiat falsafasining asosiy xususiyatlari. Gegelning mutlaq ruh haqidagi ta'limoti. Gegelning ijtimoiy-siyosiy qarashlari. Gegel din, huquq va san'at falsafasi haqida. Gegel falsafa tarixchisi sifatida.

### 20-mavzu. Pozitivizm falsafasi va yo'nalishlari

Pozitivizmning shakllanishi va asosiy xususiyatlari. O.Kontning pozitivistik falsafasi. Dunyo va bilish haqidagi pozitivistik ta'limot. O.Kontning ijtimoiy-siyosiy konsepsiyasi. G.Spenserning qarashlari. Ijtimoiy-sotsiologik nazariyasi. Evolyusiya va uning qonuniyati haqidagi ta'limoti. Birinchi pozitivizmning ahamiyati. J.Mill va mantiqdagi pozitivistik g'oyalar. Pozitivizmning keyingi rivoji.

### 21-mavzu. Neokantchilik falsafasi maktablari

Neokantchilikning ijtimoiy-tarixiy va g'oyaviy-nazariy asoslari. asosiy oqimlari va xususiyatlari. Neokantchilikning fiziologik yo'nalishi namoyandalari - O.Libman (1840-1914), G.Gelmols (1821-1894 yy.), F.A.Lange (1828-1875 yy.). F.A.Langenning «Ishchi masalasi» da ijtimoiy qarashlari. Neokantchilikning marburg maktabi namoyandalari - G.Kogen (1842-1918 yy.), P.Natorp (1854-1924 yy.), E.Kassirer (1874-1945 yy.). G.Kogen matematik tabiiyotshunoslik haqida. G.Kogenning «axloqiy sotsializmi», P.Natorp «aniq fanlarning mantig'i» haqida. E.Kassirer - fan tarixchisi. Uning simvolik shakllar falsafasi. Neokantchilikning ijtimoiy konsepsiyasi.

### 22-mavzu. Artur Shopengauerning iroda falsafasi. Fridrix Nitsshhe falsafasi

G'arbiy Yevropa mamlakatlarida irratsionalizmning shakllanishi. Artur Shopengauer (1788-1860 yy.) - irratsional oqim namoyandasi. Dunyo - tassavur sifatida. Dunyo iroda sifatida. Shopengauer - Gegel falsafiy sistemasining tanqidchisi. Axloqiy pessimizmi. Buddizmga munosabati. Estetik qarashlari. San'at - bu irodaning namoyon bo'lishi. Ijtimoiy-siyosiy fikrlari. Shopengauer ijodining «hayot falsafasi» ga ta'siri. «Hayot falsafasi» ning vujudga kelishi, uning ijtimoiy-tarixiy va g'oyaviy-nazariy asoslari hamda mohiyati. F.Nitsshhe dunyoqarashini shakllanishiga «Yunon mabudlarining» va afsonalarining ko'ristgan ta'siri. «Hayot» tushunchasi. «Kamil inson» haqidagi ta'limot. «Hokimiyatga intilish» - insoniyat tarixini harakatga keltiruvchi kuch. F.Nitsshhe etikasi. Dinga bo'lgan munosabat. «Abadiy qaytish» to'g'risidagi afsona. Nitsshchilikning taqdiri.

### 4-modul

**1-mavzu. Anri Bergson intuitivizmi. Osvald Shpenglarning tarix falsafasi**  
Anri Bergson falsafiy ta'limotining ijtimoiy-tarixiy va g'oyaviy nazariy manbalari. «Hayot falsafasi» ning fransuzcha talqini. «Hayotiy jo'shqinlik» - evolyusiyani harakatlantiruvchi kuch. Biologiyadagi mexanizizm tanqidi, evolyusiyaning asosiy yo'nalishlari to'g'risida. A.Bergson falsafasida inson muammosi «Davomiylik» - inson «hayotiy jo'shqinligi» ning namoyon bo'lishi sifatida; davomiylik ijodiy jarayon sifatida; davomiylik biologik vaqt sifatida; davomiylikning, xotira va intellektning inson hayotidagi roli. Instinkt va intellekt. «Intellektual intuitsiya» haqidagi ta'limot. A.Bergsonning hayotiy tarix falsafasi hamda ochiq jamiyat haqidagi qarashlari.

Osvald Shpengler (1880-1936 yy.)ning hayoti va ijodiy faoliyati. Tarix falsafasi. Tarix - bu kechumaklar majmuasi. Tarixning davriyligi. Tarixiy taraqqiyot - bu fiksiya. Tarix - yopiq sistemadir. O.Shpenglarning ijtimoiy-siyosiy konsepsiyasi. «Yevropa quyoshining botishi» asari. Madaniyat va sivilizatsiya haqidagi fikrlari. Madaniyat ruhiyati va fatalizm (taqdir) to'g'risidagi qarashlari. Shpengler falsafasining g'arb ijtimoiy fikr taraqqiyotiga ta'siri.



ijtimoiy-falsafiy qarashlari.

### 11-mavzu. Zamonaviy Koreya falsafasi

Chixianlik tanazzuli. Chxve Xan Gi falsafasi. "Tonxak" maktabi. Shimoliy Koreyada falsafa va mafkura rivojlanishining xususiyatlari. Janubiy Koreyada falsafaning rivojlanishi. Yaponiyada islohotlarning boshlanishi, Meydzi inqilobi. Koreya va Yapon anneksiya intellektual muhiti davrida falsafiy fikrlar. Turli mistik xarakterdagi yapon sektalarining jonlanishi.

### 12-mavzu. Zamonaviy Koreya falsafasi

Koreyada pozitivizmning tarqalishi va uning konfutsiylik va buddizam bilan munosabati. Koreyaning 1953 yilgi ajralib chiqishidan so'ng taraqqiyoti. «Chuchxe» - shimoliy Koreya falsafasi. Janubiy Koreyada falsafaning rivojlanishi. An'naviylikni g'arb falsafasi doktrinolari bilan muvofiqlashtirishga urinish

### 13-mavzu. Zamonaviy Yaponiya falsafasi

Yaponiyada ma'rifatparvarlik. Meyrokusya jamiyati. Akademik falsafa. Kioto maktabi. Nisida Kitaro. Millatchilik mafkurasining mohiyati. XX asr materializmi. Nakae Tyomin.

### 14-mavzu. Zamonaviy Yaponiya falsafasi

Hozirgi zamon yapon falsafasining eng muhim jihatlari. Tanabe Madjim ta'limotida yaponiya kiot maktabi an'analarning davom ettirilishi. Uning tarix falsafa-fasi. Kiot maktabining boshia namoyandalari Xatano Seyto, Vatsudzi Tetsedzo, Yanagida Kendzyuro ijodi. Ular ijodida tarix falsafasi, sosial psixologiya, falsafa tarixi masalalari.

### 15-mavzu. Zamonaviy Yaponiya falsafasi

Mashhur yapon faylasufi Rayseku Teytaro Sudzuki ijodida G'arb va Sharq falsafasining qiyosiy o'rganilishi. Inoue Tetsudziro qarashlarida yapon millatparvarligi ideologiyasi. Yapon falsafasi tarixini o'rganilishida Nagata Xirosining o'rni.

### III. Seminar mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg'ulotlari uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Qadimgi Misr va Bobilda dunyo haqida dastlabki ilmiy tasavvurlarning paydo bo'lishi.
2. Qadimgi Xitoy va Hindistonda falsafiy fikrning yuzaga kelishi.
3. Qadimgi Yunonistonda falsafiy fikrlar. Milet maktabi falsafiy ta'limoti.
4. Geraklit falsafasi.
5. Pifagor falsafasi.
6. Eley falsafiy maktabi.

7. Empedokl falsafasi.

8. Anaksagor falsafasi.

9. Sofistika.

10. Suqrot falsafasi.

11. Levkipp-Demokrit atomistik nazariyasining dunyoqarash mazmuni.

12. Platon falsafasi.

13. Aristotel falsafasi.

14. Ellin-Rum davrida antik falsafa.

15. Neplotonizm falsafasi.

16. Epikur va epikurchilar falsafasi.

17. Stoitsizm va skeptitsizm falsafasi.

18. O'rta asr G'arb falsafasining shakllanishi.

19. O'rta asr xristianlikning apologetika davri va uning o'rta asr falsafasida tutgan o'rni.

20. Xristianlik patristika davri va Avgustin ta'limoti.

21. Foma Akvinskiy ta'limoti.

22. Sxolastikaning nominalizm oqimi va uning namoyondalari.

23. XIII asrda Yevropada falsafiy fikrlar rivoji.

24. Uyg'onish davri falsafasining xususiyatlari.

25. Nikolay Kuzanskiyning tabiiy-ilmiy va falsafiy qarashlari.

26. N. Kopernikning geliotsentrik ta'limoti va uning dunyoqarash mohiyati.

27. J. Bruno falsafiy qarashlari.

28. G. Galiley tabiiy-ilmiy va falsafiy qarashlari.

29. Uyg'onish davrida sotsiologik ta'limotlarning rivoji.

30. XVIII asrda Angliyada ma'rifatparvarlik falsafasining rivoji.

31. J. Tolandning panteistik qarashlari.

32. J. Berklining sub'ektiv idealizmi.

33. J. Berklining dinga munosabati.

34. D. Yumning assotsiatsiya haqidagi ta'limoti.

35. XVIII asr fransuz ma'rifatchiligining o'ziga xos xususiyatlari va rivoji.

36. F. Volterning falsafiy qarashlari.

37. J. J. Russoning «ijtimoiy shartmoa» haqidagi ta'limoti.

38. J. Lametring tabiiy-ilmiy qarashlari.

39. D. Didroning bilish nazariyasi.

40. D. Didroning dinga bo'lgan munosabati.

41. P. Golbax materiya va harakat birligi haqida.

42. A. Gelvetsiyning bilish nazariyasi.

43. Nemis falsafasi rivojining bosqichlari.

44. I. Kantning tabiiy-ilmiy qarashlari.

45. I. Kantning axloqiy imperativi.

46. I. Kantning estetik qarashlari.

47. I. Kantning ijtimoiy-siyosiy qarashlari.

48. I. Kantning dinga bo'lgan munosabati.

49. I. Fixtening sub'ektiv idealizmi.

<p>91. Tagor ontologiyasi va gnoseologiyasi.  92. Maxatma Gandining falsafiy-aхлоqiy ta'limoti.  93. Xudo va haqiqat g'oyasi.  94. Maxatma Gandi ijodida inson va aхлоqiy takomil tamotisili.  95. Sarvepalla Radxakrishnanning «Abadiy din» konsepsiyasi.  96. Djavaxarlal Neru dunyoqarashi.  97. «Chuchxe» - shimoliy Koreya falsafasi.  98. Janubiy Koreyada falsafaning rivojlanishi.  99. Tanab Madjim ta'limotida yaponiya kiot maktabi an'analarning dayom e'ttirilishi.  100. Inoue Tesudziro qarashlarida yapon millatparvarligi ideologiyasi.  101. Nagata Xirosi va Yapon falsafasi tarixi.</p> <p>Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interfaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.</p> <p style="text-align: center;"><b>IV. Mustaқil ta'lim va mustaqil ishlar</b></p> <p>Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Falsafa tarixining predmeti.</li> <li>2. G'arb falsafasi tarixining vazifalari.</li> <li>3. Falsafaning asosiy muammolari va uning ma'naviyatda tutgan o'rnini.</li> <li>4. Upanishadlardagi aхлоqiy g'oyalar.</li> <li>5. Yangi aфlotunchilik va sharh falsafasi.</li> <li>6. Dastlabki ilmiy-falsafiy fikrlarning yuzaga kelishi.</li> <li>7. Anaksimandr tabiiy qonuniyat haqida.</li> <li>8. Geraklit inson va uning ongi, joni haqida.</li> <li>9. Pifagorning falsafiy ta'limoti.</li> <li>10. Parmendning bilish nazariyasi.</li> <li>11. Empedoklning borliq haqidagi ta'limoti.</li> <li>12. Anaksagorning falsafiy ta'limoti.</li> <li>13. Yevklid, Arximed, Eratosfen, Somoslik Aristarx.</li> <li>14. Ptolemey va geotsentrik tizimning uzul-kesil shakllanishi.</li> <li>15. O'rta asr G'arbiy Yevropada falsafaning o'ziga xos shakllanishi.</li> <li>16. Foma Akvinskiy ta'limoti.</li> <li>17. Sxolastikaning inqirozi. R.Bekon va D.Skot qarashlari.</li> <li>18. Nikolay Kuzanskiyning ta'limoti.</li> <li>19. T.Morning jamiyat haqidagi g'oyalari.</li> <li>20. XVIII asrda Angliyada ma'rifatparvarlik falsafasining rivoji.</li> </ol>
---

<ol style="list-style-type: none"> <li>50.I.Fixte dialektikasi.</li> <li>51.L.Shelling bilish nazariyasi.</li> <li>52.L.Shellingning tabiat falsafasi.</li> <li>53.V.Gegelning falsafiy sistemasi va uslub.</li> <li>54.V.Gegel tabiat falsafasining asosiy xususiyatlari haqida.</li> <li>55.V.Gegelning mutloq ruh haqidagi ta'limoti.</li> <li>56.V.Gegelning ijtimoiy-siyosiy qarashlari.</li> <li>57.V.Gegel falsafa tarixchisi sifatida.</li> <li>58.L.Feyrbaxning antropologik falsafasi.</li> <li>59.L.Feyrbaxning bilish nazariyasi.</li> <li>60.L.Feyrbaxning ijtimoiy-siyosiy qarashlari.</li> <li>61.L.Feyrbax yangi muhabbat dini haqida.</li> <li>62.L.Feyrbaxning aхлоqiy qarashlari.</li> <li>63.Neokantchilik</li> <li>64.Pozitivizmning vujudga kelishi va yo'nalishlari.</li> <li>65.Arnur Shopengauerning iroda falsafasi</li> <li>66.Fridrx Nitshe falsafasi.</li> <li>67.Syoren Kerkegorning ekzistensialistik falsafasi</li> <li>68.Osvald Shpenglerning tarix falsafasi</li> <li>69.Anri Bergson intuitivizmi</li> <li>70.Frensis Bredli falsafasi</li> <li>71.Pragmatizm</li> <li>72.Germaniyada ekzistensializm</li> <li>73.Fransiyada ekzistensializm</li> <li>74.Neopozitivizm yoki mantiqiy pozitivizm</li> <li>75.Freydizmda inson masalasi</li> <li>76.Arab islohotchiligining paydo bo'lishidagi ijtimoiy, siyosiy, madaniy shart sharoitlar.</li> <li>77.Jamoliddin Afg'oniyning diniy-falsafiy va siyosiy qarashlari.</li> <li>78.Pan islamizm — «islom birligi» ta'limotining ifodasi.</li> <li>79.Muhammad Abdoning hayoti va ijodi, asarlari.</li> <li>80.Muhammad Abdoning ijtimoiy, siyosiy qarashlari.</li> <li>81.Xalqaro islom tashkilotlarining vujudga kelishi — islom birligi ta'limotining amaliy tatbig'i sifatida.</li> <li>82.Zakiy Najib Mahmudning hayoti va ijodi.</li> <li>83.Zakiy Najib Mahmudning mantiqiy pozitivizmi.</li> <li>84.Abduraxmon Badaviyning arab ekzistensializmi</li> <li>85.Abduraxmon Badaviy ijodida o'lim masalasi.</li> <li>86.Abduraxmon Badaviy ijodida «Vaqt», «erklik», «intuitsiya» kategoriyalarining analizi.</li> <li>87.Muhammad Aziza Lahbaviyning «Realistik personalizm» g'oyasi.</li> <li>88.«Integralizm» - boshqaruvchi tamoyil.</li> <li>89. Aql tiplari va uning absolyut bilan munosabati.</li> <li>90. Rabindranat Tagor dunyoqarashi.</li> </ol>
---

21. J. Tolandning panteistik qarashlari.
22. J. Berklining sub'ektiv idealizmi.
23. J. Berklining dinga munosabati.
24. D. Yunning assotsiatsiya haqidagi ta'limoti.
25. XVIII asr fransuz ma'rifatchiligining o'ziga xos xususiyatlari va rivoji.
26. Volterning falsafiy qarashlari.
27. J.J. Russoning «ijtimoiy shartnoma» haqidagi ta'limoti.
28. Lametrining tabiiy-ilmiy qarashlari.
29. D. Didroning dinga bo'lgan munosabati.
30. Golbax materiya va harakat birligi haqida.
31. Gelvetsiyning bilish nazariyasi.
32. Nemis falsafasi rivojining bosqichlari.
33. I. Kantning tabiiy-ilmiy qarashlari.
34. I. Kantning ijtimoiy-siyosiy qarashlari.
35. Fixtning sub'ektiv idealizmi.
36. Shellingning tabiat falsafasi.
37. Gegelning falsafiy sistemasi va uslubi.
38. Gegelning ijtimoiy-siyosiy qarashlari.
39. Feyerbaxning antropologik falsafasi.
40. Feyerbaxning ijtimoiy-siyosiy qarashlari.
41. Feyerbax yangi muhabbat dini haqida.
42. Shelling falsafasida «ilohiy bashorat» ta'limoti.
43. Neokantchilikda «ong» masalasi.
44. Pozitivizmida ijtimoiy fanlarga munosabat.
45. G. Spenserning evolyusion nazariyasi haqida.
46. A. Shopengauerning san'at haqidagi fikrlari.
47. Fr. Nitshening komillik haqidagi fikrlari.
48. Fr. Nitshening hokimiyatga intilish haqidagi g'oyasi.
49. O. Shpengler tarixning davriyligi haqidagi fikrlari.
50. O. Shpengler madaniyatning yopig'ligi haqidagi qarashlari.
51. A. Bergson yopiq axloq haqida.
52. Ch. Pirs ta'limotida e'tiqod masalasi.
53. Z. Freyding inson hirsiiy olami haqidagi fikrlari.

Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.

## V. Fan bo'yicha kurs ishi (loyihasi)

- Kurs ishi (loyihasi) fan mavzulariga taalluqli masalalar yuzasidan talabalarga yakka tartibda tegishli topshiriq shaklida beriladi. Kurs ishi (loyihasi)ning hajmi, rasmiylashtirish shakli, baholash mezonlari ishchi fan dasturida va tegishli kafedra tomonidan belgilanadi. Kurs ishi (loyihasi)ni bajarish talabalarda fanga oid bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishga xizmat qilishi kerak.
- Kurs ishi (loyihasi) uchun taxminiy mavzulari:
1. Qadimgi Hindistondagi dimiy-falsafiy qarashlar.
  2. Buddizm va jaynizm ta'limotlarining falsafiy mohiyati.
  3. Qadimgi Xitoy falsafasi.
  4. Daosizm ta'limoti va Lao-szi qarashlari.
  5. Konfutsiy ta'limotida axloqiy g'oyalarning ustuvorligi.
  6. Xitoy falsafasining mumtoz kitoblari.
  7. Anaksimandrnning falsafiy qarashlari.
  8. Pifagor olamning miqdoriy asosi haqidagi ta'limoti.
  9. Empedoklning borliq haqidagi ta'limoti.
  10. Avreliy Avgustinning e'tiqod va bilim munosabat haqidagi qarashlari.
  11. Rojer Bekon nominalistik ta'limoti.
  12. Nikolay Kuzanskiyning borliq haqidagi ta'limoti.
  13. Tomas Moring jamiyat haqidagi g'oyalari.
  14. Jon Tolandning hurfiylik haqidagi qarashlari.
  15. Jorj Berklining bilish nazariyasi.
  16. Jan-Jak Russoning pedagogik qarashlari.
  17. Deni Didroning bilish nazariyasi.
  18. Golbax borliq haqidagi ta'limoti.
  19. Immanuel Kantning axloqiy qarashlari.
  20. Immanuel Kantning antinomiya haqidagi ta'limoti.
  21. Fixtning dialektik qarashlari.
  22. Shelling bilish nazariyasi.
  23. Gegelning bilish nazariyasi.
  24. Gegelning fenomenologik qarashlari.
  25. Feyerbaxning bilish nazariyasi.
  26. Feyerbax yangi muhabbat dini haqida.
  27. Shelling falsafasida «ilohiy bashorat» ta'limoti.
  28. Pozitivizmning fanlar klassifikatsiyasi.
  29. Neokantchilikda ong masalasi.
  30. Artur Shopengauerning san'at haqidagi fikrlari.
  31. Fridrix Nitshening komillik haqidagi fikrlari.
  32. Osvald Shpengler madaniyat haqidagi ta'limoti.
  33. Anri Bergson madaniyat haqidagi ta'limoti.
  34. Ekzistensializm inson borligi haqida.
  35. Zigmund Freyding inson borligi masalasi.
  36. Rabindranat Tagor dunyoqarashi.
  37. Tagor ontologiyasi va gnoseologiyasi.


<p>38. Maxatma Gandning falsafiy-axloqiy ta'limoti. 39. Xudo va haqiqat g'oyasi. 40. Maxatma Gandi ifodida inson va axloqiy tamoyili. 41. Sarvepalla Radhakrishnamning «Abdiy din» konsepsiyasi. 42. Djavaxarlat Neru dunyoqarashi.</p>	<p><b>3. VI. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)</b> Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: – falsafiy fikr taraqqiyoti jarayonini yaxlit tarzda tasavvurga ega bo'lishi; – turli xil falsafiy oqimlar, yo'nalishlar, ta'limotlarning mohiyatini tushunib yetishi, ularning ilmiy qadr-qimmatini va bugungi kun uchun ahamiyatini bilishi va ulardan foydalana olishi; – falsafasining konseptual apparatini ilmiy tadqiqotlarda qo'llash, keyingi falsafiy fikr taraqqiyotiga ko'rsatgan ta'sirini tahlil etish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.</p>
<p><b>4. VII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• ma'ruzalar;</li> <li>• interfaol keys-stadlar;</li> <li>• seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar);</li> <li>• guruhlarda ishlash;</li> <li>• taqdimotlarni qilish;</li> <li>• individual loyihalar;</li> <li>• jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.</li> </ul>	<p><b>5. VIII. Kreditlarni olish uchun talablar:</b> Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oralq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.</p>
<p><b>6. Asosiy adabiyotlar</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Madayeva Sh., Karimov R., Toshov X. Falsafa tarixi (Zamonaviy Sharq falsafasi). Darslik. – T.: O'zMU, 2022. – 201 b.</li> <li>2. Toshov X. Falsafa tarixi (Qadimgi dunyo falsafasi). Uslubiy qo'llanma. – T.: O'zMU, 2021. – 216 b.</li> <li>3. Po'latova D., Ruzmatova G. G'arb falsafasi. O'quv qo'llanma. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. – 525 b.</li> <li>4. Ruzmatova G., Karimov R. Falsafa tarixi: Eng yangi davr G'arb falsafasi. O'quv qo'llanma. – Toshkent: Universitet, 2017. – 240 b.</li> </ol>	

<ol style="list-style-type: none"> <li>5. Karimov R., Toshov X. Falsafa tarixi: O'tta asr G'arb falsafasi. O'quv qo'llanma. – Toshkent: Universitet, 2017.</li> <li>6. Ruzmatova G. Falsafa tarixi: G'arb mamlakatlari Uyg'onish va Yangi davr falsafiy tafakkuri xususiyatlari. – Toshkent: Yangi nashr, 2015. – 404 b.</li> <li>7. Pulatova D., Qodirov M., Sulaymonov J. Sharq falsafasi va madaniyati tarixi. 1-qism. O'quv qo'llanma. – T.: Fan va texnologiya, 2018.</li> <li>8. Pulatova D., Axmedova M., Qodirov M. va boshq. Yangi va eng yangi davr Sharq falsafasi. – T.: TDSH, 2013. – B.331.</li> </ol>	<p><b>Qo'shimcha adabiyotlar:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>9. Иўдулошев С., Усмонов М., Каримов Р. Қадимги ва ўрта аср Ғарбий Европа фалсафаси. Ўқув кўлама. – Тошкент: Шарқ, 2002. – 325 б</li> <li>10. Иўдулошев С., Усмонов М., Каримов Р., Қобуллиётова Г., Рузматова Г. Янги ва энг янги давр Ғарбий Европа фалсафаси. Ўқув кўлама. – Тошкент: Шарқ, 2002. – 208 б</li> <li>11. Скирбекк Г., Гилье П. Фалсафа тарихи. – Тошкент: Шарқ, 2002.</li> <li>12. История философии. – М.: Наука, 1998.</li> <li>13. Рассел Б. Мудрость Запада. – М.: Мысль, 1998.</li> <li>14. Сартр Ж.П. Философские тессы. – М., 1997.</li> <li>15. Яелерс К. Всемирная история философии. – М.: Мысль, 1996.</li> <li>16. Ницше Ф. Сочинения в двух томах. – М.: Мысль, 1990.</li> <li>17. Шпенглер О. Закат Европы. – М.: Мысль, 1993.</li> <li>18. Шопенгауэр А. Афоризмы житейской мудрости. – М.: Интербук, 1990.</li> <li>19. Зотов А.Ф. Современная Западная философия – М.: Высшая школа, 2000.</li> <li>20. Фалсафа. Қомусий лугат / Қ.Назаров тахрири остида. – Тошкент: ЎФМЖ, 2005.</li> <li>21. Хрестоматия по истории философии. В 3-х кн. – М: ВЛАДОС, 1997.</li> <li>22. Алексеев П.В. История философии. – М.: Проспект, 2006.</li> <li>23. Философский энциклопедический словарь. – М.: Инфра-М, 2006.</li> <li>24. Реале Д., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. 1-4 тома. – М.: Проект, 1998-2005.</li> <li>25. Азизидин Насафий. Зубдагул-хакойик (Хақиқатлар каймоти). – Тошкент: Шарқ, 1995.</li> <li>26. Барг А. Религии Индии. Пер. с франс. М., 1987.</li> <li>27. Радхакришнан С. Индийская философия. Пер. с англ. Т.1. – М.: Мысль, 1956.</li> <li>28. Радхакришнан С. История философии Индии. – М.: Мысль, 1972.</li> <li>29. Розенберг О.О. Введение в изучение буддизма по японским и китайским источникам. Ч.2. – П., 1918.</li> <li>30. Катомов А., Ишоев М., Отахожаев А., Содиков Қ. Қадимги ёзма ёдгорликлар. – Тошкент: Ёзувчи, 2000.</li> </ol>
--	---

31. Неру Дж. Открытие Индии. — М.: Мысль, 1968.
32. Неру Дж. Встреча на всемирную историю. — М.: Мысль, 1974.
33. Чаттопадхьяй Д. Локаута история индийского материализма. пер. с англ. — М.: Мысль, 1961.
34. Чаттерджи С. Дата д. Введение в индийскую философию. — М.: Мысль, 1955.
35. Сидхмешов В.И. Китай: страна и прошлое. — Смоленск: Русич, 2000.
36. Древнекитайская философия в 2 томах. — М.: Мысль, 1972.
37. Быков Ф.С. Зарождение политической и философской мысли в Китае. — М.: Мысль, 1966.
38. Конфуций. Луньей. Пекин. 1957 // В кн. Древнекитайская философия собр. текстов. — М.: Мысль, 1972.
39. Ян Хин-шун. Древнекитайский философ Лао-цзи и его учение. — М.: Мысль, 1950.
40. Конрад Н.И. Философия китайского возрождения. (О сунской школе), в его кн.: Запад и Восток. — М.: Мысль, 1966.
41. Натата Хирои. История философской мысли Японии. — М.: Прогресс, 1991.
42. Тарор Р. Собр. соч. Т. I-XII. — М.: Мысль, 1964-65.
43. Ганди М. Моя жизнь. — М.: Мысль, 1969.
44. Неру Дж. Автобиография. — М.: Мысль, 1955.
45. Литман А.Д. Философская мысль независимой Индии. — М.: Мысль, 1966.
46. Мел Т. Восточная философия. — М.: Мысль, 2000.
47. Степанянц М.Т. Восточная философия. Вводный курс. — М.: Мысль, 1997.

### Internet saytlari

1. [www.lex.uz](http://www.lex.uz).
2. [www.gov.uz](http://www.gov.uz).
3. [www.library.ziyounet.uz](http://www.library.ziyounet.uz).
4. [www.faylasuf.uz](http://www.faylasuf.uz).
5. [http://bookss.ru/filosofiya/Slovar\\_Philosof.rar](http://bookss.ru/filosofiya/Slovar_Philosof.rar)
6. <http://znanium.com/filosofia> E.A. История философии. Учебное пособие. — Киров: Изд-во ВятГУ, 2014.
7. <http://znanium.com/filosofia> Зотов А.Ф. Современная западная философия: учебное пособие. — М.: Проспект, 2012.
8. <http://rutacker.org/forum/viewtopic.php?t=3853896> Антисери Д., Редже Дж. Западная философия от истоков до наших дней. В четырех томах.
9. <http://rutacker.org/forum/viewtopic.php?t=3562401> Рассаи Б. Перевод С.А. Малышева. — СПб.: Лань, 2002.
10. История западной философии. В двух книгах. — М.: Миф, 2010.
11. [http://filosof.historic.ru/books/c0016\\_1.shtml](http://filosof.historic.ru/books/c0016_1.shtml)
12. Алексеев П. В. История философии: учеб. для студ. вузов.

	<p>2. Samir Okasha. Philosophy of science. – United States: 2002</p> <p>3. Кохановский В. Т. Философия и методология науки. – Ростов-на-Дону: Феникс. 1999.</p> <p>4. Илми И.В. Успен А.Д. Образование. Общество. Природа. – Москва: МГУ, 2016</p> <p style="text-align: center;"><b>Аxborot manbalari</b></p> <p>1. www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi hukumat portali.</p> <p>2. www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.</p> <p>3. www.ziyouct.uz – ilmiy manbalar portali</p>
7.	<p>Fan dasturi Buxoro Davlat universiteti tomonidan ishlab chiqilgan. BuxDU Kengashining 2025-yil " 26 " avgust _____ dagi " 1 " -son bayonnomasi bilan tasdiqlangan.</p>
8.	<p><b>Fan/modul uchun ma'sullar:</b>  Sayfillayeva D.K </p> <p>Sharipova. O.T.</p> <p>Raupova.R.S.,</p> <p>Jurayev.Sh.F.</p> <p>BUXDU, "Islom tarixi va manbashunosligi, falsafa" kafedراسi mudiri, falsafa fanlari doktori, dotsent</p> <p>BUXDU, "Islom tarixi va manbashunosligi, falsafa" kafedراسi, falsafa fanlari doktori, dotsent</p> <p>BUXDU, "Islom tarixi va manbashunosligi, falsafa" kafedراسi o'qituvchisi</p>
9.	<p><b>Taqrizchilar:</b>  Qayumova.A.T.  Djurayev.H.X.</p> <p>BUXDU, "Islom tarixi va manbashunosligi, falsafa" kafedراسi, falsafa fanlari doktori PhD</p> <p>BUXDU, "Islom tarixi va manbashunosligi, falsafa" kafedراسi, falsafa fanlari doktori PhD</p>